

Людмила Русалкіна,
м. Одеса, Україна

УДК 811.111'276.6:614.233.4

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ У ПЕДАГОГІЦІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

В статті розглянуті теоретичні основи англоязычної підготовки майбутніх лікарів. Проаналізовано роль іноземного мовного середовища в процесі професійного навчання студентів-медиків. Уточнено поняття змісту навчання іноземним мовним середовищем в медичних вищих навчальних закладах України. Визначено складні моменти реалізації процесу іноземномовної підготовки в медичних вищих навчальних закладах України.

Ключевые слова: англоязычная подготовка, профессиональная подготовка, будущие врачи, высшее медицинское образование.

In the article the theoretical fundamentals of the English language training of future doctors are considered. The foreign language role in the process of professional training of medical students is analyzed. The conception of the foreign language teaching contents in the higher medical educational establishments is specified. The difficulties in realization of foreign language teaching at Ukrainian medical higher educational institutions are determined.

Key words: English language training, professional training, future doctors, higher medical education.

Процес об'єднання Європи, його розповсюдження на Схід супроводжується формуванням загального освітнього та наукового простору, а також розробкою єдиних критеріїв і стандартів у цій сфері в масштабах континенту. Європейська орієнтація України, інтеграція нашої країни у світову спільноту актуалізують проблему модернізації змісту освіти у вищих навчальних закладах.

На початку третього тисячоліття Україна переживає складний період трансформації суспільного розвитку та радикальних перетворень у галузі освіти, намагаючись вийти на рівень європейських та світових стандартів та приєднавшись до Болонської конвенції. Болонський процес надав нового імпульсу проблемі ефективного навчання іноземної мови фахівців, які проходять професійну підготовку у вищій школі. Загальна європейська тенденція визначає необхідність подолання мовних бар'єрів та культурних розмежувань, підготовки європейців (to equip all Europeans) для співпраці не лише у сфері освіти, культури та науки, а й у галузі медицини [1].

Іншомовна освіта майбутніх лікарів в Україні реформується з урахуванням основних досягнень європейських країн, відповідно до таких документів Ради Європи, як «Білінгвальна освіта: основні стратегічні завдання», «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» [2], «Європейський мовний портфель», «Про сучасні мови» [3] та вимог до євроіспитів. Ідеї мовної політики Ради Європи є поширеними в нашій державі. Зокрема у медичних ВНЗ збільшують кількість іноземних мов, що вивчаються та кількість академічних годин, відведених на вивчення іноземної мови, а також зростає рівень вимог до загального рівня володіння іноземною мовою та до розвитку складних комунікативних умінь.

Стратегічним завданням сучасної освітньої політики України є вихід на ринок міжнародних послуг та поглиблення співпраці у сфері вищої освіти. Оволодіння професійно-орієнтованою англійською мовою має забезпечити спеціалістам можливість спілкування у професійно-трудовій, адміністративно-правовій сферах у відповідних соціально-комунікативних ролях, що потребує використання ділової англійської мови (BE) та англійської мови для спеціальних цілей (ESP).

Значний внесок у становлення системи сучасної іншомовної підготовки здійснюють вітчизняні науковці. Питання підвищення ефективності іншомовної підготовки у вищій школі за

рахунок надання їй професійно орієнтованої спрямованості розглянуто у працях Г. Барабанової, О. Бігич, О. Биконі, Г. Гринюк, Я. Дьячкової, І. Задорожної, Л. Зені, О. Квасової, С. Кіржнер, Л. Конопленко, О. Конотоп, Г. Кравчук, Б. Лабінської, Л. Личко, Л. Морської, Я. Окопної, Л. Сажко, Н. Складенко, О. Петрашук, О. Тарнопольського, О. Хоменка, В. Черниш та ін.

Проблему розвитку полікультурної мовної особистості у вищій школі досліджують П. Бех, Л. Биркун, Т. Кавицька, О. Кисельова, В. Маслова, С. Ніколаєва, І. Ставицька, В. Шовковий та ін. Розробкам ефективної системи професійно-орієнтованого навчання іноземних мов присвячено дослідження вітчизняних (В. Борщовецька, Д. Бубнова, Л. Іванова, Т. Караєва, Т. Корж, Л. Личко, М. Падура, О. Пенькова, Т. Серова, Н. Скрипник, О. Тарнопольський, В. Титова, С. Фоломкина, Г. Чередниченко, Н. Ягельська, О. Ярмоленко) та зарубіжних (Т. Dudley-Evans, Т. Hutchinson, С. Kennedy, Р. С. Robinson) учених. Професійно-орієнтоване навчання мови, зокрема для ділового спілкування, є більш придатним для залучення користувачів мови до сфери майбутньої практичної діяльності.

Освітньо-професійна програма (ОПП) [5] та освітньо-кваліфікаційна характеристика (ОКХ) [4] підготовки спеціалістів у немовних ВНЗ вимагають від фахівців немовного профілю не лише високої кваліфікації за обраною спеціальністю, а й умінь співпрацювати зі зарубіжними партнерами, вільно спілкуватися державною та однією іноземною мовою. Це підвищить їх конкурентоздатність на міжнародних професійних ринках. Означена проблема є актуальною і для медичних ВНЗ, де формування професійної іншомовної компетенції набуває особливої значущості, оскільки медицина належить до професійних галузей, що вимагають високого рівня володіння іноземною мовою для ефективного професійного спілкування.

Сучасна методична наука рекомендує спрямовувати процес вивчення мови на формування мовленнєвих умінь та навичок і, а отже, на розвиток комунікативної компетенції за результатами активного залучення до розв'язання мовленнєво-мисленнєвих завдань. Комунікативні вміння сучасних студентів розвинені недостатньо. Це відзначають у працях українські та російські дослідники, зокрема В. Аннушкін, В. Беломорець, В. Вандишев, І. Гудзик, О. Зарецька, С. Іванова, А. Капська, М. Кохтєв, Т. Ладиженська, М. Львов, Ю. Рождественський, Г. Сагач, Н. Чибісова. Рівень комунікативних умінь та навичок не завжди виправдовує зусилля, витрачені на оволодіння ними. Це можна пояснити тим, що процес навчання не завжди має чітку комунікативну спрямованість, тобто не враховується факт, що процес формування комунікативних умінь та навичок передбачено Типовою програмою з німецької, французької, англійської мов для студентів I–II курсів медичного факультету спеціальності 7.110101 «Лікувальна справа» [6].

Можна дійти висновку, що випускники медичних ВНЗ не завжди готові творчо та результативно виконувати соціальне замовлення. Після закінчення навчального закладу вони швидко втрачають вміння спілкуватись іноземною мовою, у них відсутні вміння з обміну професійною інформацією з фахівцями-іноземцями. Для більшості випускників ділове спілкування іноземною мовою з представниками інших країн є проблемним, екстремальним та не дає бажаних результатів.

Сьогодні, в межах міждержавної програми Ради Європи «Вивчення мов громадянами Європи», важливим є пошук способів удосконалення процесу навчання студентів медичних спеціальностей іноземних мов, пошук засобів підвищення їхньої готовності до ділового спілкування з фахівцями-іноземцями споріднених галузях професійної діяльності [2].

Вищенаведені факти знайшли відображення в освітньо-кваліфікаційних характеристиках, що визначають основні вимоги до професійних якостей, знань та умінь випускників вищих медичних закладів України III–IV рівнів акредитації, необхідних для успішного виконання професійних обов'язків. Згідно з кваліфікаційними характеристиками, лікар повинен володіти, як мінімум, однією іноземною мовою на рівні професійного та побутового спілкування [4].

У навчальному процесі немовних ВНЗ наявні стереотипи, що орієнтують зміст професійної освіти на профілюючі дисципліни. Для них характерним є недооцінювання

іноземної мови як складника професійної підготовки сучасного фахівця та засобу формування професійної іншомовної мовленнєвої компетенції.

Однією з причин наявного стану проблеми викладання іноземних мов у немовних вищих є ставлення до предмету, як до вторинного. Внаслідок цього на його вивчення відводять недостатню кількість академічного часу. Це є однією з причин низького рівня володіння іноземною мовою багатьма випускниками медичних ВНЗ. У зв'язку з новими умовами розвитку суспільства змінюється підхід до освіти загалом і до мовної освіти в медичних ВНЗ зокрема. Іноземна мова стає засобом міжкультурного спілкування. Таким чином, виникає необхідність перегляду іншомовної освіти у нових умовах.

Відомо, що у медичному ВНЗ іноземна мова не є профільною дисципліною, але якщо розглядати її як засіб формування професійної якості – мовленнєвої компетенції, то її статус у загальній системі дисциплін стане значно вищим. До того ж, існує об'єктивна потреба у вивченні іноземної мови, що пов'язано з орієнтацією на партнерство зі зарубіжними країнами та міжнародні стандарти. Підвищується роль іноземної мови не лише як засобу професійного спілкування, а й засобу досягнення соціальних ролей.

Підписання Болонської декларації започаткувало єдині вимоги до визнання дипломів про освіту, працевлаштування та мобільність громадян, що має істотно підвищити конкурентоспроможність фахівців на світовому та європейському ринку праці, надати можливість використовувати знання випускників ВНЗ, зокрема медичних, у країнах Європи. Цей факт зумовлює необхідність докорінного перегляду підходів до професійної підготовки спеціалістів у медичних ВНЗ.

Роль мовних дисциплін у загальній концепції медичної освіти, головною тенденцією якої є: *по-перше*, гуманізація процесу викладання загальнотеоретичних та спеціальних дисциплін, що передбачає, з одного боку, збагачення цих дисциплін матеріалом, який відповідає сучасним науковим концепціям інтеграції медичного знання у зміст навчання, забезпечуючи різноманітність та повноту знань, а з іншого – професіоналізм; залежність прогресу медичної науки та охорони здоров'я від особистих моральних якостей майбутнього лікаря, адекватний світовому рівень загальної та професійної культури, що виражається у розумінні системи загальнолюдських цінностей, визначенні пріоритетів фахівця-медика;

по-друге, профілізація соціально-гуманітарних дисциплін через аналіз актуальних проблем медичного знання та діяльності як соціокультурного явища, що забезпечується зміною різних форм навчання студентів (семінари, конференції, реферати, ситуаційні завдання тощо), а також через оновлення змісту навчально-методичного комплексу, що полягає у: формуванні мотиваційно-ціннісного ставлення до мовлення, понятійного апарату, іншомовної компетенції; розвитку мовленнєво-розумової діяльності; навчанні іншомовному мовленню, аудіюванню, читанню та письму; ознайомленні з культурою та досягненнями в галузі медицини шляхом вивчення оригінальної літератури.

Вивчення іноземної мови є складником освітнього процесу у медичному ВНЗ, основними завданнями якого є:

- формування навичок практичного володіння іноземною мовою, як засобом спілкування у сфері професійної діяльності;
- формування у студентів, майбутніх фахівців навичок самостійної діяльності з іноземної мови;
- розвиток мовної особистості фахівця;
- підвищення якості професійної підготовки за допомогою іноземної мови;
- розширення загального світогляду та підвищення рівня культури;
- розвиток культури спілкування та мислення;
- формування міжкультурної компетенції.

Зміст навчання іноземних мов у медичному ВНЗ має бути комунікативно спрямованим та забезпечувати активну мисленнєво-мовленнєву діяльність студентів. Під змістом навчання

ми розуміємо комплекс того, що залучено у навчальну діяльність студентів, а також відповідність якості та рівня їхнього володіння іноземною мовою поставленим цілям, завданням та умовам навчання медичного ВНЗ. Навчання іноземної мови у медичному ВНЗ – це інтегрований процес, що поєднує реалізацію комунікативної, освітньої та виховної цілей навчання. Зазначені цілі розвиваються у процесі практичного оволодіння іноземною мовою.

Процес оволодіння іноземною мовою стає більш ефективним, якщо студент розуміє навіщо вивчає її та усвідомлює комунікативну цінність кожної мовної дефініції.

За реальних умов навчання іноземної мови у медичному ВНЗ реалізація цих завдань не може бути повністю виконана. Причинами є, на думку С. Архангельського, різний рівень шкільної мовної підготовки, відсутність інтересу до вивчення іноземної мови та недостатня розробленість навчально-методичного комплексу з іноземної мови для медичних ВНЗ [7]. Однак, якщо навчання іноземної мови виділити як головну мету формування мовленнєвої компетенції та оновити зміст навчально-методичного комплексу, наповнивши його професійним змістом, то ця мета буде визначати спрямованість процесу навчання, де поряд з професійними технологіями використовуються інноваційні, що дозволяють максимально використовувати можливості іноземної мови під час іншомовної мовленнєвої підготовки.

Отже, на думку багатьох психологів та педагогів, які досліджували проблему професійного становлення (А. Хуторський, Е. Зеєв, В. Серіков), засадами особистісного та професійного розвитку є принцип саморозвитку та самоідентифікації студента. Особистісна самоідентифікація сприяє самовдосконаленню студента засобами професії, розумінню специфіки медичної професії, розширює уявлення майбутніх лікарів про професійне зростання, забезпечує занурення у професійну сферу з урахуванням вікових та особистісних особливостей майбутніх фахівців. За період навчання у медичному ВНЗ відбувається підготовка студента як фахівця, якому необхідно вчитися працювати у медичній професійній галузі та набувати відповідні компетенції, що надають можливість виходити з будь-яких професійних ситуацій, які неможливо змодельовати під час навчання у ВНЗ.

Перспективу дослідження вбачаємо у практичному подоланні труднощів у процесі іншомовної підготовки майбутніх лікарів.

Використанні літературні джерела

1. Програма з англійської мови для професійного спілкування – English for Specific Purposes (ESP) National Curriculum for Universities [текст] / кол. авт. : Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок та ін. – Київ : Ленвіт, 2005. – 119 с.

2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання [текст] / наук. ред. : проф. С. Ю. Ніколаєва. – Київ : Ленвіт, 2003. – 273 с.

3. Рекомендація № R Комітету міністрів Ради Європи [Електронний ресурс] : Про сучасні мови : ухвал. Комітетом міністрів 17 березня 1998 року на 623-му засіданні заступників міністрів. – Режим доступу: www.coe.kiev.ua/docs/km. – Назва з екрана.

4. Освітньо-кваліфікаційна характеристика спеціаліста за спеціальністю 7.110101 «Лікувальна справа» [текст]. – Київ, 2003. – 31 с.

5. Освітньо-професійна програма підготовки спеціаліста за спеціальністю 7.110101 «Лікувальна справа», напряму підготовки 1101 Медицина, затверджена наказом МОН України від 16 квітня 2003 р. [текст]. – № 239.

6. Типова програма з німецької, французької, англійської мов для студентів I–II курсів медичного факультету спеціальності 7.110101 «Лікувальна справа» [текст]. – Київ: Медицина, 2007. – 36 с.

7. *Архангельский С. И.* Учебный процесс в высшей школе, его закономерности, основы и методы [текст] / С. И. Архангельский. – М. : Высшая школа, 1980. – 368 с.

Bibliography

1. Prohrama z anhliiskoi movy dlia profesiinoho spilkuвання – English for Specific Purposes (ESP) National Curriculum for Universities [tekst] / kol. avt. : H. Ye. Bakaieva, O. A. Borysenko, I. I. Zuienok ta in. – Kyiv : Lenvit, 2005. – 119 s.
2. Zahalnoievropeiski Rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia [tekst] / nauk. red. : prof. S. Yu. Nikolaieva. – Kyiv : Lenvit, 2003. – 273 s.
3. Rekomendatsiia № R Komitetu ministriv Rady Yevropy [Elektronnyi resurs] : Pro suchasni movy : ukhval. Komitetom ministriv 17 bereznia 1998 roku na 623-mu zasidanni zastupnykiv ministriv. – Rezhym dostupu: www.coe.kiev.ua/docs/km. – Nazva z ekrana.
4. Osvitno-kvalifikatsiina kharakterystyka spetsialista za spetsialnistiu 7.110101 «Likovalna sprava» [tekst]. – Kyiv, 2003. – 31 s.
5. Osvitno-profesiina prohramma pidhotovky spetsialista za spetsialnistiu 7.110101 «Likovalna sprava», napriamu pidhotovky 1101 Medytsyna, zatverdzhena nakazom MON Ukrainyvid 16 kvitnia 2003 r. [tekst]. – № 239.
6. Typova prohrama z nimetskoj, frantsuzkoj, anhliiskoimov dlia studentiv I–II kursiv medychnoho fakultetu spetsialnosti 7.110101 «Likovalna sprava» [tekst]. – Kyiv: Medytsyna, 2007. – 36 s.
7. *Arkhanhelskyi S. Y. Uchebnyi protsess v vyssei shkole, eho zakonornosty, osnovy y metody* [tekst] / S. Y. Arkhanhelskyi. – M. : Vysshaia shkola, 1980. – 368 s.

Аліса Сухіх,

м. Київ, Україна

УДК 004.382.7:37.018.556

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНО-АПАРАТНИХ ЗАСОБІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Обозначены основные преимущества внедрения современных программно-аппаратных средств в учебный процесс общеобразовательной школы. Отмечена значительная интенсификация этого процесса в последние годы, что приводит к негативным последствиям для здоровья подрастающего поколения. Проанализирован и представлен опыт некоторых зарубежных стран (Австралии, Финляндии, Норвегии, США) в аспекте разработки и принятия мер по поддержке здоровьесберегающего использования программно-аппаратных средств в учебном процессе.

Ключевые слова: *программно-аппаратное средство, учебный процесс, здоровьесберегающее использование, эргономика, зарубежный опыт.*

The paper outlines the key advantages of the introduction of modern software and hardware tools in the educational process of a secondary school. It is noted the significant intensification of this process in recent years, resulting in negative consequences for the health of the younger generation. The experience of some foreign countries (Australia, Finland, Norway, the United States) is analyzed and presented in the aspect of development and adoption of measures to support the health-saving use of software and hardware tools in the learning process.

Key words: *software and hardware tools, learning process, health-saving use, ergonomics, foreign experience.*

Інтенсивний розвиток та впровадження новітніх технологій, програмно-апаратних засобів, інформаційно-комунікаційних мереж є важливою характеристикою суспільного прогресу в різних країнах світу. Застосування засобів інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) у професійній та навчальній діяльності сприяє транснаціональному обміну перспективним досвідом, знаннями, підвищенню рівня освіченості різних верств населення незалежно від країни їх проживання чи перебування.